

Věrní čtenáři Literky, vám jistě netřeba zdůrazňovat, že také letošní jaro je v Památníku zasvěceno finalizujícím aktivitám spjatým s naší celostátní literární soutěží Skrytá paměť Moravy. Koronavirové téma, dominující jubilejnímu patnáctému ročníku, bylo původně zamýšleno jako inspirativní ohlédnutí za nestandardním rokem. Až příliš však řalo do živého. Na hodnocení a statistiky je ještě čas, spolu s ostatními porotci se dosud pilně prokousávám dvěstěčtyřmi soutěžními příspěvky, řadou z nich pochopitelně i opakovaně. Mezi čerstvými dojmy z literárních pokusů se mi do klávesnice vkrádá postesknutí nad jazykovými a gramatickými dovednostmi studentů, kteří mají z češtiny nejhůře dvojku. Představuji si současně, jak se asi distančně píše diktát... („Paňčelko, já se překlepl!“). Nebraň se realitě, říkám si, podobně jako to dělá Karel Oliva spolu s kolegy jazykovědci už nějaký ten pátek při zjednodušování normy. Pravda, dobré myšlenky hrubá chyba neublíží, horší už je to při vyšinutí z vazby. I když i nejednu větu čelního představitele přepsanou v novinách třeba číst dvakrát i třikrát, než nabídne alespoň nějaký smysl... Politika ovšem není poezie. Literatura, i ta soutěžní, zatím hledající, je realitě a běžnému životu o poznání blíží – což není pro Skrytou paměť Moravy špatné zjištění!

Libor Kalina

HÁDANKA

Antonín Přidal

Dvanáct rohů žádnou nohu
žádné oko ucho nic
Jenom břicho v kterém leží
ten kdo tomu nechtěl věřit
tiše leží jako myš
Uhodni a zmiz

3 otázky pro Gabrielu Kopcovou

Již řadu let píšete pohádky, naposledy jste vydala *Vesmírníčky na dobrou noc* (2016). Účastníte se také nejrůznějších literárních akcí pro děti. Jaké zážitky si odnášíte ze setkání s dětskými čtenáři?

Jsem jedna z mála autorů či lépe autorek, co upřednostňují bydlení na vesnici. A právě tady, v místě svého bydliště, se často zúčastňuji nejrůznějších akcí pro děti. Výhodou je, že v tak malé vesničce jako je ta naše, se nachází mateřská škola a zdejší devítiletka je ekoškoulou. Výuka některých školních předmětů se u dětí dlouhodobě praktikuje i venku, v okolní přírodě. Já se nejraději přidávám k vycházkám dětí z mateřské školky a u nich si ověřuji ještě dříve, než pro ně začnu pohádky psát, co je zajímavé. Zjišťuji, že současné děti oproti svým rodičům žijí už v jiné dimenzi. To se projevuje i v tom, jaké pohádky by chtěly. Moc dobře vědí a baví je, že pohádky mohou být o čemkoliv. Není divu, že název „Vesmírníčky“ pro moje pohádky o planetách u nich zvítězil. A když pak tato knížka k jejich zklamání vyšla pod názvem *Pohádky o planetách*, nemohla jsem to tak nechat. Na mou přímlovu pan nakladatel pro ně udělal dotisk pohádek s jejich původním názvem *Vesmírníčky na dobrou noc*. A ta jejich další dětská přání, jaké pohádky by do budoucna chtěly? Měly by být o tom, jak se vylíhne kuře, o smajličích, ale například i o výfuku auta. Snad se mi podaří tato přání splnit, dokonce i to pohádkové vyprávění o výfuku auta mám stále v plánu.

Ve výtvarné tvorbě se věnujete dětským ilustracím, kolážím a práci s přírodninami, hlásíte se k poetice surrealismu. Odrazily se nějak ve vaší tvorbě zkušenosti z uplynulého roku?

Uplynulý rok byl celosvětově pro každého z nás osudový a mnozí ho kvůli pandemii nepřežili. Tento čas, kdy izolace od ostatních lidí je dobrou obranou proti novému viru, jsme zůstali uvězněni ve svých domovech. Ovšem i na tak malém kousku země, kdy od svého bydliště můžeme v nouzovém stavu vyjít pouze do určité vzdálenosti, lze o to více pocítit matičku Zemi, jak se chvěje ve svých útrobach. To, jak je zarouškován lidský svět, se mi podařilo zachytit v surrealistických kolážích, ale zatím zůstávají nedokončené. Zveřejnit se je pokusím až s odstupem času. V současné pohnuté době se však zapomíná na to, že strádají nejen lidé, ale i příroda. U nás za humny umírá kvůli kůrovcové kalamitě celý smrkový les. Z lidské činnosti se

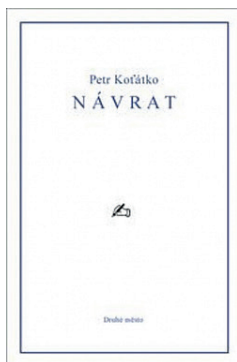
preferuje jeho hlučné nucené kácení, kdy pak dezorientovaná lesní zvěř hledá své útočiště i v našich zahradách a mezi domy. Je pro mě překvapením, že za této tíživé situace jsem dala ve svých nejnovějších pohádkách průchod něčemu nadějnějšímu, něčemu pozitivnějšímu. Věřím, že příroda ve své dobrotě je mocná, a proto jsem v této době napsala pro ty nejmenší děti *Pohádky z lesní paseky*. Jsou o tom, jak se pohádkově dovede obnovit les. A snad to půjde i bez pohádek, obnovit celý svět.

Co plánujete a na co se těšíte, až se otevřou kulturní instituce?

Samozřejmě, že se těším, až se otevřou kulturní instituce, ale po tak dlouhé pauze to pro nikoho nebude jednoduché. Ani pro návštěvníky, ani pro samotné organizátory kulturních akcí. Více než moje účast na výstavách či literárních večerech mi chybí setkávání s lidmi, ono obohacování se společenstvím lidí stejných zájmů. Navázat zpřetrhané nitky se asi úplně nepodaří, ale když něco končí, obyčejně tam začíná i něco nového. Nás, starší generaci, jistě zastoupí omladina. Fandím jim. A nejvíc se těším, až děti zase začnou chodit normálně do školy a na jejich výuku a vycházky venku. S nimi snadno zjistím, jak si vede lesní skřítek a ostatní moje pohádkové bytosti na malém kousku země, na lesní pasece u nás za humny.

Spisovatelka a výtvarnice Gabriela Kopcová (nar. 1945, Domamil na Vysočině) je autorkou dvou povídkových knih a desítky knížek pro děti, které také ilustruje. Je členkou surrealistické skupiny STIR –UP, s níž se účastnila řady výstav v naší republice i v zahraničí.

Dějiny slezského domu za městem

Vratislavský biskup Jiří Kopp založil ve Vidnavě kněžský seminář (1899). Za první republiky vrcholily snahy o zrušení čistě německé školy. Spory „vyřešila“ okupace, šedesát polských zajatců zde bylo ubytováno na práci v místní kaolince už v listopadu 1939, posléze přibyli Francouzi, Angličané, Rusové. Od roku 1943 začal fungovat lazaret wehrmachtu. Neudržovaný dům po válce využívalo družstvo jako sklad obilí. V roce 1949 byly zbytky knihovny odvezeny do Těšína a Olomouce, na prahu 50. let budovu převzala vojenská správa a adaptovala ji na dětskou zotavovnu. Dějištěm i hybatelem příběhu

Návrat (Petr Kořátko, Druhé město, 2021) je samo místo. Hlavní část textu psaného na rozhraní žánrů tvoří záznamy v sešitu nedávno snad nalezeném v muzejním archivu. Záznamy se navzájem korigují, usvědčují se z neochoty zachytit skutečný chod událostí nebo z nezřízených literárních ambic. Přesto navozují otázku, zda jsou dílem různých pisatelů, nebo jedné osoby, která nahlíží vlastní příběh z různých perspektiv, splývá se svou rolí nebo se v ní nepoznává a kolísá i v hodnocení aktuálního já. Příběh začíná v současnosti, ale postupně do něj zasahují děje, postavy a situace z časů nedávných i minulých...

(ctrl)

Literatura na divadle života

Muzea se po mnoha měsících otevřela a dlouho plánované výstavy se snad dočkají zahájení. Paralelně však za zavřenými dveřmi vznikaly projekty, díky kterým se mohla uskutečnit setkání s návštěvníky alespoň virtuálně. Jedním z nich je edukační program o barokní literatuře, který pro děti a studenty na distanční výuce připravil Památník. Pod vedením muzejní pedagožky Moniky Mikuláškové se mohou zájemci vydat do období plného protikladů a dějinných zvratů a nahlédnout do světa barokního člověka. Osou programu jsou milníky lidského života – dětství, dospělost, stáří, smrt – a jejich zobrazení v dobovém umění. Společným hledáním klíče k porozumění literárním textům a výtvarným dílům mohou účastníci objevit např. skryté významy barokních symbolů, ale také pátrat po souvislostech s našimi vlastními životy a aktuálním děním.

Setkání probíhají online na platformě dle výběru školy, na podzim by se však mohla konat přímo ve výstavě. Edukační program „Literatura na divadle života“ je určen žákům 2. stupně ZŠ, studentům gymnázií a středních škol a je poskytován zdarma. Délka programu je 45 až 60 minut. V případě zájmu kontaktujte Mgr. Moniku Mikuláškovou: m.mikulaskova@mbrn.cz, tel. 544 544 262. (ap)

Ach, to nemoderní přechylování!

Snad za to může Kateřina Neumann, když jména svých soupeřek Lazutiny nebo Šmiguny zásadně nepřechylovala. Faktem je, že za příponu „-ová“ se dnes nejedna Češka až stydí. Podobně chorobná emancipace už zasahuje i zvířecí říši. V podhradí Veverčí nikoho nepřekvapí veverčák, natož lišák. Každý jezevec tu má na výběr, může pojmout jezevčici, jezevcovou i monděnní jezevku. Poněkud exoticky zní hranostaja, smíšené pocity vyvolá hranostojka. U pejorativního kuňáka se červenejí všichni, co postrádají měkké Ď. Vysloveně cizokrajně a v posledku až zavřeněhodně zní jelena. Podobně i její vzdálené příbuzné sobka s loskou, a to nemluvíme o kanadské karibúje. Vyloženě sympatická je rosomačka, oproti ní: želvák – nic moc. Panda jsou ten i ta, takže s koalákem by mohla kamarádit jedině ryze čínská panída. Přes Komodo s varankou se dostaneme k protinožcům, kde mají na bříše klokanice beranice pro své nemluvnice. V rýmech tam píská ptakopyska: *nosorožka s hrošicí v Nilu maj si co říci / každou dírou prolezou hadice se štírou / zebráka honí šakalice, antilopa hyenice / krokodýla s buvolkou, chtěly by být zas holkou...* A naše zajícová? Ta i přesto všechno má svého zajdu stále ráda. (I)

V očích měli plameny

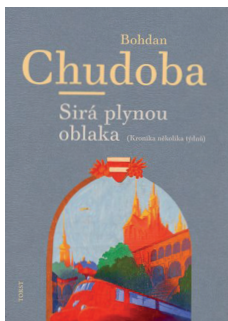

Tragické příběhy dvou novodobých apoštolských Janů, Palacha a Zajíce, symbolů mravní čistoty a touhy po pravdě přesahující život, měřeny zradou a zbabělostí jsou až příliš aktuální.

Práce Oldřicha Šuleře *V očích měli plameny* (vlastním nákladem, 2020) rekonstruuje čin Jana Zajíce. Vedle dostupných zdrojů (archivy, články, rozhovory, výpovědi, reportáže, vzpomínky spolužáků a kamarádů trampů) a spolupráce s historiky čerpal autor zejména z vyprávění Zajícova přítele Jana Nykla.

Marná snaha odradit staršího kamaráda od jeho tragického záměru, obviňování, že mu v jeho činu nezabránil, stíhání pro trestný čin napomáhání sebevraždě, nátlak Státní bezpečnosti... to vše vedlo k tomu, že dlouhých 50 let o svých zážitcích mlčel. Tak se stalo, že s jediným přímým účastníkem celé události od roku 1969 nikdo – žádný novinář či historik – zatím nehovořil. Kniha přináší dosud nepublikované detaily a okolnosti, díky literárnímu uchopení nabízí nový úhel pohledu na okolnosti Zajícova činu, ale také formou vyprávění podloženého historickými fakty připomíná, kam až může dojít lhostejnost, pokrytectví a přizpůsobování se omezování svobody. (ctrl)

Kronika brněnských týdnů

Teprve s odstupem a po částech se k současnému čtenáři dostává odkaz brněnského historika, esejisty a pedagoga Bohdana Chudoby (1909–1982). Po stěžejním portrétu evropské civilizace *Člověk nad dějinami* (Torst, 2018), které lze považovat za úvod do křesťanství a konzervativního způsobu myšlení, přišlo totéž vydavatelství v rámci edice Chudobových sebraných spisů s jeho historickým románem *Sirá plynou oblaka...* (Torst, 2020). Autor dílo napsal v Madridu, kde jako poúnorový exulant žil, a dokončil na sklonku života v roce 1981. Zá-

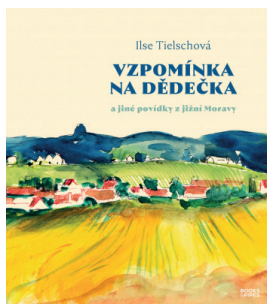
kladní děj se odehrává na jaře roku 1938 v Brně, proložen je řadou dobových reminiscencí. Je psán lexikálně bohatým jazykem, jímž autor prezentuje nejen systematicky rozvíjené vzdělání historika a pedagoga se světovým rozhledem, ale i mimořádný beletristický talent. Klíčové okamžiky novodobých českých dějin – atmosféra v zemi po anšlusu Rakouska a květnová mobilizace roku 1938 – dávají rozehrát celou škálu lidských povah a charakterů. Román předestírá i některé šokující historické souvislosti. Jsou to právě zlomové historické dny, na jejichž pozadí autor vykresluje životní realitu konkrétních lidí. (ctrl)

Julie mezi slovy II.

Půvabná dětská knížka Julie mezi slovy (Petra Dvořáková, Host, 2013, rozšířené vydání 2021) s ilustracemi Kataríny Gasco již stačila posbírat několik cen: Zlatá stuha 2014 – beletrie pro mládež; Cena učitelů za přínos k rozvoji dětského čtenářství 2014. Nejen to, ale především čtenářský zájem vyprovokoval autorku k přípravě a vydavatele k podpoře druhého, rozšířeného vydání. O podnětech a okolnostech zprostředkovaně referovala autorka v minulé Literce ve zkráceném rozhovoru, původně publikovaném v Kávárně nakladatelství Host. Tato informace spolu s obrázkem předmětné titulní strany knížky v dubnovém čísle chyběla, za což se nakladatelství i úspěšné autorce dodatečně omlouváme. (r)

Historie pro malé i pokročilé

Po úspěchu románu Poslední rok 1938 (Books & Pipes, 2019) přidala čtenářům uznávaná rakouská autorka Ilse Tielschová titul Vzpomínka na dědečka a jiné povídky z jižní Moravy (Books & Pipes, 2021). Nový povídkový výběr rovněž dokládá, jak skvělou a zaujatou vypravěčkou dokáže být. Rok a místo narození Ilse Tielschové, za svobodna Felzmannové (nar. 1929, Hustopeče), rozhodly nejen o jejím životě, ale i o tématech, kterým se přednostně věnuje. Idylické časy dětství se vzpomínkami na rodiče a prarodiče, přirozená dvojjazyčnost, předválečná nervozita a lámání charakterů, „hon“ na blízké sousedy, z nichž se přes noc stali nepřátelé, válečná léta i to, co nastalo po nich... Hrdinové povídek prošli autorčiným životem, proto jsou opravdoví, pevně srostlí s krajinou i s dobou, v níž žijí. Přestože jsou povídky rozsahem „malé“, jejich obsah a děj je činí velkými. Jde o příběhy plné lidskosti, chápavé nostalgie i touhy, aby svět byl zase v pořádku tak jako kdysi. Povídky citlivě přeložila mikulovská rodačka Jarmila Červená, která je zároveň výtvarnicí a mapuje tento region štětcem s podobným zaujetím, poezií a láskou. Dvě ženy, které toho nemálo prožily, si dokonale rozumějí, a mohla tak vzniknout kniha, která si čtenáře zaručeně podmaní.

(ctrl)

Literka

Informační zpravodaj Památníku písemnictví na Moravě
Klášteř 1, 664 61 Rajhrad, tel.: 544 544 280

Odpovědný redaktor: Libor Kalina

Vychází jedenáctkrát ročně, č. 5, ročník 15., 20. 5. 2021

MK ČR E 21218

Muzeum Brněnska, příspěvková organizace, IČ: 00089257